

Voorzichtig met voorzieningen

Martin Hoogendoorn

COLUMN



Wat is er verstandiger dan het spreekwoordelijke appeltje voor de dorst achter te houden en niet gelijk de hele fruitmand op te peuzelen? Beter het hele jaar door genieten, dan overdaad in de oogsttijd en schraalheid in de winter.

Geldt dat niet ook voor het bedrijfsleven? Is het ook daar niet beter om in financieel voorspoedige tijden enige gelden opzij te zetten, zodat daarvan bij economische tegenwinden kan worden geprofiteerd? Dit is toch verstandig voor de soliditeit en continuïteit van het bedrijfsleven? Toch lijken nieuwe regels voor de financiële verslaggeving afbreuk te doen aan dit gezonde beginsel van voorzichtigheid. Ik doel op de nieuwe regels inzake het vormen van voorzieningen, die in Nederland voor de jaarrekeningen 2001 van toepassing worden¹.

De post Voorzieningen op de balans is misschien wel een van de leukste posten van de jaarrekening. Daarbij heb ik het niet over voorzieningen voor latente belastingen of voor pensioenen, maar vooral over wat in de Nederlandse wet 'overige voorzieningen' heet. Reorganisatievoorzieningen, voorzieningen voor introductie van de euro, voorzieningen voor e-commerce-activiteiten, voorzieningen in verband met onverzekerde risico's, voorzieningen in verband met mogelijke toekomstige verliezen. Voor al deze voorzieningen geldt dat daaraan een grote mate van schatting ten grondslag ligt. Voorzieningen hebben immers per definitie te maken met onzekerheden. De grote mate van schatting maakt dat de ondernemings-

leiding veelal een vrije keuze heeft om een positie te kiezen op het interval van mogelijkheden. Men kan pessimistisch zijn en een omvangrijke voorziening opnemen, of juist optimistisch en een lagere voorziening opnemen. Of men kan het ene jaar wat optimistischer en het andere jaar wat pessimistischer zijn. De beslissingen inzake voorzieningen kunnen daarom op legale wijze bijdragen aan het uitvoeren van een jaarrekeningbeleid gericht op het sturen van de nettowinst (per aandeel). En dat gebeurt ook. Onderzoek van Vergoossen en Overboom (1997), gepubliceerd in dit blad, geeft aan dat voorzieningen vooral worden gebruikt voor een beleid van winstegalitatie, het presenteren van een egaal stijgend winstpatroon. Ook het recente proefschrift van Van Praag (2001) duidt hierop. Winstegalitatie komt overeen met het niet geheel oppeuzelen van de fruitmand, maar wat appeltjes bewaren voor later.

En de accountant? Wat is zijn rol daarin? Doet hij daar niets aan? Ik denk dat de meeste accountants van oudsher een betere nachtrust hebben van een wat hoger niveau van voorzieningen dan van een erg laag niveau. Dus liever inderdaad maar wat oppotten in goede tijden. Maar het mag natuurlijk niet te veel worden. Het voorzieningenniveau moet wel binnen het interval van aanvaardbaarheid blijven, omdat er anders stille reserves worden gecreëerd. Maar waar exact de bovengrens van dat interval ligt, blijft toch een weinig eenduidige zaak. Als de accountant het gevoel heeft dat de bovengrens wel zo'n beetje is bereikt, dan zal hij daar ongetwijfeld iets over opmerken in de management letter of in het accountantsverslag: 'De voorzieningen zijn wat aan de hoge kant'. Wat ongeveer hetzelfde is als: 'Ik heb er geen bezwaar tegen als er wat voorzieningen zouden vrijvallen'.

En daar ligt nu precies de angel. De meesten zullen er geen problemen mee hebben dat in goede tijden voorzieningen worden gevormd, waardoor

Prof. Dr. M.N. Hoogendoorn is partner bij Ernst & Young Accountants, hogleraar Externe Verslaggeving aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de controleursdelegatie Raad voor de Jaarverslaggeving.

de winst enigszins wordt afgeroomd. Maar dat in slechtere tijden de voorzieningen vrijvallen ten gunste van het resultaat, dat is lastiger. Hierdoor kan immers een zekere verhulling ontstaan van het feit dat het slechter gaat. En de accountant kan er weinig tegen doen: hij had immers in eerdere rapportages juist aangedrongen op het laten vrijvallen van voorzieningen. Hij kan toelichting eisen, zoals een mutatieoverzicht waaruit de vrijval blijkt, maar hij heeft geen enkele reden om afkeuring uit te spreken ten aanzien van de gepresenteerde resultaten. Integendeel, de vrijval is alleen maar terecht. Het probleem is dus niet de vrijval, maar veeleer de eerdere vorming van een te hoge voorziening.

Dat dit zelfs macro-economische consequenties kan hebben, leert ons de ervaring van de Azië-crisis in 1997 (Zubaidur, 1999). Voor de buitenwereld was het tot aan de Aziëcrisis niet duidelijk dat het economisch slechter ging in deze landen. De resultaten bleven keurig op peil. Maar om naar buiten toe een beeld van stabiliteit en groei te presenteren, werd wel steeds meer gebruikgemaakt van de aanwezige stille reserves. Totdat uiteindelijk de stille reserves waren uitgeput en sterk lagere resultaten moesten worden getoond. De schok was groot, de buitenwereld had dit niet zien aankomen want er waren geen 'early warning signals' geweest. De crisis was hierdoor des te heviger. De noodzaak om met slechtere resultaten eerder naar buiten te komen brengt met zich mee dat er, onder druk van kapitaalmarkt en banken, intern eerder bijsturende maatregelen worden genomen. De hoop op herstel maakt dan plaats voor de actie tot verbetering.

'Voorzichtig met voorzieningen' betekent dus niet dat het voorzichtigheidsbeginsel bij de bepaling van de omvang van voorzieningen een dominante rol dient te krijgen. Integendeel, men moet juist voorzichtig zijn om de voorzieningen niet te hoog op te nemen. De geloofwaardigheid en transparantie naar de buitenwereld zijn daarmee gediend. En dat appeltje voor de dorst? Dat blijft uiteraard van belang, maar daarvoor is bepalend dat men adequate reserves in het eigen vermogen heeft. Voorzieningen zijn verplichtingen, reserves zijn de buffer.

LITERATUUR

- Hoogendoorn, M.N., (1997), *Voorzieningen in de jaarrekening*, Delwel.
- Overboom, C.P.M. en R.G.A. Vergoossen, (1997), *Voorzieningen en jaarrekeningbeleid*, in: MAB, september, pp. 405 - 416.
- Praag, B. van, (2001), *Earnings Management, Empirical Evidence on Value Relevance and Income Smoothing*, proefschrift, Tinbergen Instituut.
- Zubaidur, Rahman M., (1999), *The role of accounting disclosure in the East Asian financial crisis: lessons learned?*, Report prepared for the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD).
-

NOOT

1 RJ Richtlijn 252 'Voorzieningen', gebaseerd op IAS 37 'Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets'. Volgens deze Richtlijn mogen voorzieningen alleen nog maar worden gevormd voor in rechte afdwingbare verplichtingen en voor feitelijke verplichtingen (waarbij het feitelijk onontkoombaar is dat een betaling wordt verricht).